

De eerste landslakken op de Hompelvoet

door L. J. M. Butot en P. A. Slim

In het voorjaar van 1971 viel, door de afsluiting van het Brouwershavense Gat, het getij weg in de Grevelingen. Ruim zes jaar daarvoor was dit estuarium, gelegen tussen de voormalige eilanden Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland, al door een dam van Krammer en Volkerak afgesloten. Er was een getijverschil van circa 2,50 m. Het Cl^- -gehalte bedroeg ongeveer 1,5% (1,0-1,6%). Dat van de Noordzee bedraagt 1,8%.

Door de afsluiting vielen enkele duizenden hectaren op- en aanwassen permanent droog. Hiertoe behoort o.a. het nabij Ouddorp gelegen eiland de Hompelvoet van ongeveer 350 ha. Men streef ernaar een peil te handhaven van 0,20 —NAP. Na een aanvankelijke stijging van het Cl^- -gehalte na de afsluiting is het vervolgens gedaald tot 1,4%.

Op de Hompelvoet bevond zich, in tegenstelling tot de andere eilanden in de Grevelingen, voor de afsluiting al enige begroeiing. Naast vegetaties van Klein zee-gras (*Zostera noltii*), Engels slijkgras (*Spartina x townsendii*), Zeekraal (*Salicornia europaea*) en lage duintjes met Biestarwegras (*Elytrigia junceiformis*) was er een fraai, tamelijk laag gelegen schor van 5 ha aanwezig. Wadslakjes (*Hydrobia ulvae*) kwamen er massaal voor. Het gehele eiland liep onder normale omstandigheden, op de duintjes en een deel van het schor na, bij vloed onder. Op het voormalige schor zijn in 1976 de eerste landslakken gevonden. Tijdens het opnemen van de daar aanwezige permanente kwadraten (p.q.'s) werden op 16 september 1976 enkele exemplaren van *Vitrina pellucida* aangetroffen. De vindplaats op het voormalige schor, dat door een raster verdeeld wordt in een door schapen begraasd en onbegraasd deel laat een Zeekraalassociatie (*Salicornietum strictae*) en een Kweldergrasassociatie (*Puccinellietum maritimae*) zien, waarin

het Wadslakje massaal werd aangetroffen. De p.q.'s, 1,30-1,50 m +NAP (GHW en GLW te Brouwershaven destijds 1,35 m +NAP en 1,24 m —NAP), werden later begraasd. Daarom werden in het onbegraasde deel in 1973 in vergelijkbare vegetaties ook drie p.q.'s aangelegd. Vooral daar werden de landslakken aangetroffen.

De enorme veranderingen in de vegetatie blijken uit het feit dat het aantal soorten hogere planten op het schor toenam van ongeveer 10 tot bijna 100 (in de p.q.'s van 9 in 1971 tot 30 in 1976).

Een aantal halofyten is verdwenen, een aantal heeft zich echter ook gehandhaafd. Opvallend is ook de aanwezigheid van vele anemochoren. In het onbegraasde deel vindt men grote hoeveelheden dood organisch materiaal, vooral van Vogelmuur (*Stellaria media*), waaronder *V. pellucida* wordt aangetroffen. Het nitrofiële karakter van deze vegetatie wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van een kolonie Kokmeeuwen. Op de vindplaats varieerde de pH in de bodemlaag van 0-5 cm beneden maaiveld van 7,2-7,5 en het CaCO_3 -gehalte van 4,9-6,6%. De bodem was reeds volledig ontzilt.

Nu hier voor de eerste maal op een malacologisch maagdelijk nieuw eiland landslakken zijn opgetreden, willen wij bij dit verschijnsel even stilstaan. Bij nader onderzoek op 9 november 1976 werd op de Hompelvoet een populatie van *V. pellucida* aangetroffen op een zeer beperkt gebied binnen de oppervlakte van het voormalige schor. De grenzen van de populatie van *V. pellucida* strekten zich uit tot in het begraasde deel. Daar werd slechts op een drietal van de tien onderzochte vierkantjes van 25 x 25 cm een enkel levend en zo goed als volwassen exemplaar gevonden. In het onbegraasde deel strekte het verspreidingsgebied zich

uit binnen een oppervlakte waar ook drie p.q.'s waren gelegen. Direct naast elk der p.q.'s werden drie vierkantjes onderzocht die resp. 19, 26 en 33 levende slakken van *V. pellucida* opleverden. Voor elk vierkantje maakten een tot twee exemplaren een meer of minder volwassen indruk, terwijl alle andere exemplaren subadult waren. Slechts een enkel kennelijk pasgeboren dier werd gevonden terwijl in elk vierkantje wel een of twee eierhoopjes van landslakken werden aangetroffen. Nergens werden lege huisjes opgemerkt. Enkele meters noordelijk van de *V. pellucida*-populatie werd een levende volgroeide naaktslak (*Deroceras reticulatum*) gevonden.

V. pellucida is een in Nederland algemene, eenjarige landslak die vooral talrijk is in het duingebied. Zij neemt vrij vochtige tot droge plaatsen met een uiteenlopende pH voor lief. Zij schuwt de warmte en vlucht voor de zon. Als ze kan wegkruipen in verterende plantedelen, vindt ze daar tevens haar voedsel. Ze is voornamelijk in de late herfst en winter actief. In de herfstperiode heeft de copulatie plaats. De eieren worden tot in het vroege voorjaar afgezet. Daarna sterven de volwassen dieren (van Benthem Jutting 1933, Trübsbach, Adam 1960). De jonge dieren die ongeveer een maand na afzet-

ting der eieren worden geboren leiden, min of meer ondergronds, een verborgen levenswijze tot zij bij het invallen van de herfstkoude weer aan de oppervlakte aangetroffen kunnen worden. In de lente en de zomer groeien ze bijna niet. Zij versnellen het groeiproces in nazomer en herfst waarin zij geslachtsrijp worden.

Het volkomen ontbreken van lege huisjes duidt erop dat wij hier te doen hebben met een eerste aangevoerde generatie *V. pellucida* of de jongen daarvan ofwel met beide. Wij mogen dan ook concluderen dat levende exemplaren van *V. pellucida* de Hompelvoet in de herfst van 1975 en/of in het prille begin van 1976 als volwassen resp. jong dier in diverse transporten hebben bereikt. Het transport door de lucht in het verenkleed van verschillende vogelsoorten werd voor deze soort aangetoond (Leege 1898, Brandes 1951, Williamson e.a. 1959). Diverse soorten zang- en andere vogels komen als broed- en trekvogel op het eiland voor! Een zoute omgeving is funest voor landslakken en zeer zeker voor *Vitrina*-soorten, zodat wij de weg over het zoute water als importmogelijkheid afwijzen. Invoer door de mens lijkt ook niet waarschijnlijk.

Vijf jaar nadat door de afsluiting van het Brouwershavense Gat het Wadslakje massaal stierf, zijn er opnieuw slakken op de Hompelvoet aanwezig. Introductie door de lucht door middel van vogels wordt waarschijnlijk geacht. Er waren tot heden geen landslakken op de eilanden in de Grevelingen waargenomen.

Adres van de schrijvers:
Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Kasteel Broekhuizen
Leersum

ZADEN VAN WILDE PLANTEN

Keuze uit meer dan 100 soorten, o.a. Boslathyrus, Grijskruid, Sint-Janskruid enz. Lijst wordt op aanvraag toegezonden (postzegel voor antwoord insluiten s.v.p.). Prijs per soort f 2,—.

IR. C. BUIKS, BREESCHOT 20, TETERINGEN (N.Br.)

LITERATUUR:

Adam, William, 1960: *Mollesques terrestres et dulcicoles. Faune de Belgique. Mollusques* tome 1. Brussel.

Beeftink, W. G., M. C. Daane en W. de Munck, 1971: Tien jaar botanisch-oecologische verkenningen langs het Veerse Meer. *Natuur en Landschap* 25: 59.

Bentham Jutting, Tera van, 1933: *Mollusca (I) A. Gastropoda Prosobranchia et Pulmonata. Fauna van Nederland* 7. Leiden.

Brandes, J., 1951: Verschleppung von Land-schnecken durch einen Singvögel. *Arch. Moll.* 80: 85.

Heukels, H. en S. J. van Ooststroom, 1975: *Flora van Nederland*, 18e druk, Groningen.

Leege, Otto, 1898: Ornithologische Novemb-raufzeichnungen von Juist (Lerchenzug 1897). *Ornithologische Monatsberichte* 6: 5.

Nienhuis, P. H. e.a. 1975: De Grevelingen, een afgesneden zee-arm. *Sterna* 19: 1.

Trübsbach, P., 1934: Die geobotanische Verbreitung der Gastropoden im Gebiete der Zschopau nebst biologischen Untersuchungen. 24. Bericht naturw. Ges. Chemnitz.

Williamson, K., J. L. F. Parslow and S. P. Dance, 1959: Snails carried by Birds. *Bird Migration* 1: 91-93.